

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/1.
Tel. 33-46 — Poštni predal (Casella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROCNINA:
Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VI. — Štev. 4 (105)

UDINE, 16. - 28. FEBRUARJA 1955

Izhaja vsakih 15 dni

Kolikor znaš, toliko veljaš!

To je stari slovenski pregovor naših starih, ki še danes prav tako močno velja kot pred sto leti. Človeka svet centi in sodi po dvojem: to je bogastvo in drugič znanje. Toda bogastvo lahko zgine, znanje pa človeku zmeraj ostane. Zato je človek, ki nekaj zna, ki je izobražen, dandanes najbolj veljaven. Takega domačini in tujci spoštujejo, ga vprašajo za svet in se ga ne upajo goljufati.

To velja posebno pri nas, za Beneško Slovenijo.

Po naših dolinah ni še zadosti izobraženih ali vsaj malo šolanih ljudi. Teh razmer smo nekoliko sami krivi, nekaj pa tudi take okoliščine, da nam niso dali domačih šol. Toda to je treba posebej in na dolgo govoriti.

Danes si moramo vprašati vest ali smo zadosti prepričani, da je treba dati nadarjene fante in dekleta v šole, da bomo imeli vsaj nekaj inteligentnega naraščaja. Včasih se zgodi, da stopi dušni pastir ali kdo bolj pametnih mož v hišo, kjer pozna, da so otroci kaj pridni in reče: »Dajte janta ali punco v šolo!« Dostikrat naleti na gluha ušesa. Navadno pri takih družinah, kjer ni ravno revščina, pač pa popolno nezamevanje, čemu je potrebna za kmečki narod izobrazba. Kolikokrat se sliši neumen odgovor, da saj bo fant tako in tako moral v breg iti kopati ali hči po svetu za dekle in čemu je takim treba bukev in šol. Take besede so prazne!

Povemo vam en primer: neko naše dekle je moralo iti v Rim za kruhom v boljše družino. Imela je nekaj strokcvnih šol v Gorici, a so jo sprva gledali le postrani kot dekle. Nekega dne pa jo vidi gospa ko prebrina »Matajura«. Začudenja jo vpraša ali zna več jezikov in če se zanima za časopise in za dogodke po svetu. Ko naša Benečanka pritrudi, jo od tistega dne družina ceni in jo nima več za dekle, ampak bolj za vzgojiteljico otrok. To je samo majhen primer, kako šola tudi v življenju pomaga.

Povemo vam še nekaj: v severnih evropskih državah, na Danskem, Švedskem,

so kmečki gospodarji, ki imajo srednjo šolo ali celo univerzo, pa kljub temu kmetujejo. Take narode vsi prištevajo med izobražene. Vrednost kakšnega naroda se namreč presoja po številu izobraženih oseb in po splošni višini njegove izobrazbe. Zdaj pa pogledjmo, kako je z nami. Ko prejme včasih naš človek, kak uraden papir, si ga dostikrat ne zna raztolmačiti; tudi če ima par ljudskih šol. Še huje je, če ga kličejo kam v kancelijo v Čedad ali Videm. Kar trese se in si ne zna pomagati.

Kako drugače bi bilo, če bi imeli v vsaki vasi nekaj šolanih domačih ljudi! Ne bi bili odvisni od kakega tujca, ki nevednost in premajhno izobrazbo domačinov izrablja in potem še od zgoraj dol gleda na nas kot na neumne kmetavze.

Nekaj izobrazbe in šolanja je dandanes za vsakega potrebno. Pri večini narodov se že zahteva skoraj za vsako obrt nižja srednja šola, če noče kdo biti samo garač in kopač. Velikega pomena pa je neko gotovo znanje in izobrazba posebno pri

nas v Beneški Sloveniji, ko gre za kake politične ali narodne odločitve. Vse mogoče stranke in plakati nas snubijo in lovijo ob volitvah naše glasove. Marsikdo, ki ni zadosti podkovan in izobražen, kar daje lahko le neka mera šolanja, le predr nasede lepim in sleparskim besedam. Sam ne zna objektivno presoditi kje je resnica, domačih izobražencev je premalo, da bi pravo svetovali, eva, pa se poda za prazne obljube!

Sami pa še najbolj veste, da tisti, ki je napol izobražen in ki nima domačih šol, ni potem ne tič, ne miš; je napol Italijan napol Sloven; pravzaprav nič in se mu celo drugorodec smeje, ko ga porabi le za to, da mu lina kakšne plakate na zid ali cesto pometa.

Iz vseh naštetih vzrokov: da nas bodo drugi zaradi znanja in izobrazbe višje cenili, da se bomo sami znali gospodarstvo bolj dvigniti; da ne bomo v kulturnem in političnem življenju nezkušeni slabiči, se moramo vsi zavedati, da je za narod kot celoto neizmerne važnosti izobraževanje in predvsem — šolanje naših otrok, ki bodo postali seme in jedro naše prosvete in kulture.

Kolikor bomo znaš, toliko bomo za svet veljaš!

Potek trgovinskih pogajanj med Italijo in Jugoslavijo

O poteku trgovinskih pogajanj med Jugoslavijo in Italijo v Rimu, ki se ujemajo z načrtom za pogajanja, ki je bil objavljen kmalu po paključku finančno-gospodarskega sporazuma v Beogradu 18. dec. Ne gre saom za obnovitev prejšnjega sporazuma, temveč tudi za razširitev v okviru splošnega gospodarskega sodelovanja. Načrt za italijanske dobave ne obsega samo dobav v okviru preostanka italijanske vojne odškodnine 30 milijonov dolarjev, temveč tudi za dobave izven tega okvira. Italija bi po informacijah italijanskega tiska dobavila Jugoslaviji industrijsko opremo v vrednosti okoli 20 milijonov dolarjev. Precejšnji del tega pojde za dobavo opreme električnih central

in za daljnovode visoke napetosti (okoli 12 milijonov dolarjev). Tri milijone dolarjev bi določili za dobavo opreme na avtomobilskem področju, prav tako 3 za dobavo poljedelskih strojev in gnojil za dvig kmetijske proizvodnje in 1 milijon za opremo tekstilne industrije. Najbolj kočljivo je vprašanje plačila dobav izven okvira 30 milijonov dolarjev na račun vojne odškodnine. Poravnava polovice dolga za dobave naj bi se izvršila v obrokih.

Razvoj trgovinskega in splošno gospodarskega sodelovanja med dvema državama bi nadzirala posebna italijansko-jugoslovanska mešana komisija.

Pismo našega emigranta iz Kanade

Urad za delo iz Vidma je svoječasnno poslal po vseh občinah Beneške Slovenije obvestila, da je v Vidmu posebna komisija iz Kanade, katera bi rada spravila v to deželo naše delavce. Dosti naših mladih ljudi se je javilo na občinskih uradih za delo z željo, da bi šli tja služiti kruh zase in za svoje družine. Napravili so potrebne dokumente in kmalu potem zapustili dom.

Kako se jim je godilo v tej državi? Na to vprašanje so nam sami delavci pisali. Tam živijo naši rojaki skupaj z italijanskimi delavci v obupnem stanju. Zanje ne skrbijo ne italijanske, ne tamkajšnje oblasti. Mnogih naših delavcev je v zadnjem času pisalo domov, da bi jim domači poslali denar za povratek v domovino. Poslušajte, kaj nam od tam pišejo naši rojaki.

»Prišli smo v ta naš novi svet z namenom, da bi kaj zaslužili zase in za svoje družine, ki čakajo doma naše pomoči. Na žalost pa moramo povedati, da ne moremo pomagati ne domu, ne samim sebi. Če smo bili doma reveži, smo tukaj strote. Ko smo se izkrcali v Kanadi, je bil redkokdo tako srečen, da je dobil delo. Na stotine in stotine delavcev so se spravili na »Zbiralni uradi«. Tam so nam kuhali enkrat dnevno pokvarjeno hrano, ki je ni mogoče nihče jesti. Dan za dnem so nam obljubljali delo, a dela ni bilo. Tako so minevali dnevi, tedni in meseci. Trpeti smo takoto, toda nikogar ni bilo, da bi bil spregovoril besedo v našo korist. Številni delavci, ki so bili pogumnejši, so zapustili taborišče; šli so si iskat dela sami. Romali so od vasi do vasi, od mesta do mesta, po gozdovih in pušča-

vah, a zaman. Dela nikjer. Vrniti so se morali izčrpani, lačni in obupani. Dosti se jih je vrnilo zopet v Italijo, drugi pa čakamo »božjega odrešenja.«

»Jaz in še trije moji tovariši — nam piše dalje naš delavec — potem, ko smo preživeli že tri mesece v taborišču, smo si deli v glavo, da moramo dobiti delo. Šli smo k italijanskemu konzulu v Toronto. Toronto je mesto oddaljeno 200 km od taborišča. Vso to pot smo napravili peš s kovečki v rokah. Ko smo prišli pred konzula, smo mu povedali, kaj želimo. Odgovoril nam je ironično, češ, da on nima dela. Nazadnje se nas je vendarle usmili. Dal nam je vsakemu po tri dolarje in naslov nekega podjetnika, ki je bil od tu oddaljen drugih dvesto kilometrov. Šli smo do tega podjetnika. Ko smo prišli tja in mu rekli, da iščemo dela, nam je rekel: »Kdo je tisti neumnež, ki vas je poslal sem, jaz nimam dela. Tudi tiste, ki so zaposleni, moram odpustiti.«

»Nazaj peš v taborišče. Nismo imeli več denarja. Lačni smo bili. Nismo znali jezika, nismo poznali ljudi. Šli smo naprej in le naprej. Prišli smo v neki gozd. Bila je noč. Drugi dan je bilo jasno, a pred očmi se nam je delala tema. Nismo mogli stati pokonci. Eden od nas je znal nekaj francoščine. V neki hiši je prosil za hrano zase in za nas. Niso imeli za vse. Dali so nekaj samo njemu. Žalosten se je vrnil. Ko se je vračal k nam, je naletel na njivo krompirja. Začel ga je kopati. Je-

del je sam in prinesel tudi nam. Devet dni in devet noči smo se hranili s surovim krompirjem. Da nismo poginili od lakote. Potem sem jaz našel delo. Sedaj je že zopet en mesec, odkar ne delam zaradi mraza in snega, toda hvala Bogu, zaslužil sem toliko, da se lahko preživim do spomladi, čeprav ne bom delal. V takem položaju kot sem bil in sem sedaj, je na stotine in stotine italijanskih in beneških slovenskih delavcev.«

»Poglejte dragi prijatelji, — nam piše v pismu — kakšna je pravica v Italiji, ki pošilja delavce iz svoje dežele samo zato, da zmanjša število brezposelnih v državi, ne da bi jim zagotovila delo v inozemstvu. Italijansko vladno nič ne briga življenje emigrantov v inozemstvu.«

Tako pismo, kakršno smo prejeli, dobivajo vsak dan starši in bratje emigrantov v Beneški Sloveniji. Človeku, kadar to čita, morajo priti solze v oči. V Beneški Sloveniji ni dela, ne kruha. Časopise o tem molči, toda resnice ni mogoče skriti. Naši delavci so navezani na nas, ki se borimo za boljše življenje naše dežele. Mi smo slišali njihov glas, ki nas kliče na pomoč. Radevolje jim vsi prihitimo na pomoč. Možnost nam je dana. In borili se bomo in storili vse, kar bo v naših močeh, da bodo tudi naši delavci v Kanadi dosegli človeške pravice, pravice, ki jih uživajo delavci po drugih državah sveta. Prepričani smo, da nam bodo v borbi v korist naših nesrečnih emigrantov pomagali tudi italijanski delavci, ker so tudi njihovi bratje, ki tam trpijo, da nam bo v tej pravični borbi pomagala vsa javnost.

L'autonomia regionale speciale e le minoranze linguistiche

Non è da oggi, in verità, che noi ci battiamo per il riconoscimento dei diritti della nostra minoranza etnica: si può dire, infatti, che questa è la ragione della nostra stessa esistenza e della nostra attività sul terreno di un confronto e di una competizione delle opinioni, che in tanto valgono, in quanto effettivamente il costume democratico di un paese, prima ancora che il diritto vigente, consenta e riconosca a queste opinioni democraticamente espresse il ruolo e la funzione che storicamente competono alle forme classiche di espressione dei bisogni e delle esigenze di una parte più o meno rilevante della popolazione.

Confronto libero, competizione civile nel più vasto e nel più completo significato dei termini: perchè altra possibilità di sopravvivere, altra causa di profonda giustificazione non v'ha per un reggimento democratico che non voglia rinnegare i principi sui quali si regge, nè abdicare alle ragioni prime ed ultime della sua esistenza.

Troppo spesso, come abbiamo avuto occasione più volte di rilevare, e, naturalmente, di deplorare, uomini ed organi di stampa, indipendente o meno, non sanno resistere alla tentazione di venir meno alle dette ragioni essenziali di ogni vivere civile, pur di conseguire e segnare qualche punto a proprio vantaggio nella polemica che travaglia noi e loro.

Tutto ciò ci può addolorare, perchè, ben ci rendiamo conto, ne va di mezzo il progresso democratico di un paese, intendiamo il progresso materiale e morale che può trarre giovamento ed alimento soltanto da una lotta leale, nella quale i colpi proibiti restino «colpi proibiti», e dove gli obiettivi che onestamente si possono porre non siano trascurati e spostati ad altri, forse più suggestivi, ma certamente diversi, estranei, e, con tutta probabilità, profondamente contrari ed antitetici ai precedenti.

Ora, la constatazione pessimistica di cui ora dicevamo non ci esime dall'obbligo di continuare la nostra buona battaglia, nonostante le alterne vicende, spesso non liete, che la contraddistinguono, tutt'altro: semmai, ciò che va contro le nostre aspirazioni ci sprona a far meglio, a far sentire la nostra voce al di sopra dei clamori incomposti, al di sopra e al di là di capziose argomentazioni che della serietà appena, e molto sgraziatamente, scimmiozzano le esterne apparenze, senza raggiungere quella forma e quella sostanza persuasiva che è della verità la quale non ha bisogno di orpelli sofisticati, nè di argomenti grossolani per mostrarsi nella sua nuda evidenza e per raccomandarsi agli spiriti obiettivi e sereni. Vogliamo anche essere indulgenti, considerando che le nuove generazioni, educate nel ventennio fascista a coltivare il culto della forma, anzi della violenza, in ispregio ad ogni valore umano, durano fatica ad orientarsi secondo i principi di una vita rispettosa dei diritti, comunque si chiamino, a chiunque spettino, qualunque contenuto essi abbiano: indulgenza che sino ad un certo punto può giustificarsi per l'attesa certamente legittima che la ragione trionfi, e che un bel giorno si faccia posto ad una doverosa rivalutazione degli ideali prima calpestatati e dei diritti che vi sono connessi.

Ma questa indulgenza sarebbe mal collocata e male spesa per tutti gli altri che vantano primogeniture democratiche, che protestano la loro fede cristallina, anche quando nessuno ce li richiede.

Male spesa e mal collocata, abbiamo detto e ripetiamo: qui l'indulgenza non c'entra, essendo la malafede di tutta evidenza, non solo perchè ciò risulta da una serie di atti (scritti, discorsi, attività politica) sui quali non è più lecito illudersi, ma anche perchè, per dar forza agli argomenti, si è costretti a far esibizione di cinismo, che, beati loro, dovrebbero chiamarsi «realismo», di un cinismo

che non si saprebbe dire se più ingenuo o più spudorato.

E veniamo al... *quia*: davvero l'on. Tessitori si crede di essere uno statista, per essersi «romanizzato» a tal punto, dopo essere stato un ardente autonomista; per vedere e giudicare tutte le questioni da un punto di vista «romano». E noi non ce ne meravigliamo, perchè comprendiamo bene che non si possono servire onestamente due padroni nello stesso tempo. Ma non creda il senatore Tessitori che la sua azione possa intimamente convincerci.

Prima di ogni altra cosa, è già sospetta la sua concordanza di vedute con il Centro romano in merito all'autonomia regionale a statuto speciale o meglio al tipo di autonomia che si dovrebbe dare al Friuli in cambio di quella promessa dalla Costituzione.

Nè il suddodato senatore si illuderà che il pubblico più serio non abbia avvertito la stranezza di questa concordanza di vedute a Roma, memore com'è degli ostacoli, delle remore, del boicottaggio che la burocrazia romana ha saputo, dalle sue posizioni di dominio nello Stato, opporre alle istanze delle regioni speciali già esistenti!

Il coro dei consensi che la stampa ufficiosa ha cercato di intonare in questi giorni — «Gazzettino» di Venezia in testa! — non convince che chi ha voglia di farsi convincere: inutile la grancassa intorno al nome del Tessitori, riteniamo, primo candidato al seggio di Presidente regionale (per precisare: della Giunta che è l'organo esecutivo, ma che nelle regioni ha il primo posto), inutile perchè pensiamo, per usare una frase abusata, che nel Friuli non tutti abbiano portato il cervello all'ammasso; inutile che il Tessitori, al corrente della circostanza che di autonomia si interessano anche altri autonomisti, che non hanno ancora stretto «patti di non aggressione» con Roma; inutile, ripetiamo, che dall'alto del suo scranno di sottosegretario sputi sentenze sul come si tutelino più efficacemente le istanze autonomistiche, se come fanno gli altri, agitando, cioè, i temi vitali dell'autonomia, o, invece, come farebbe lui, affrontando i problemi «da uomo responsabile».

Questa stollida pretesa di trattare come irresponsabili tutti coloro che non siedono comodamente su di una poltrona ministeriale dovevamo sentirla da un Tessitori, un Tessitori che, prima di diventare quello che ora è, era pure un «irresponsabile» come noi, allo stesso titolo di noi: un po' più di misura e di equilibrio non farebbe male nemmeno ad un sottosegretario di Stato; vorremo dire che ad un vice-ministro proprio questo gli si addice e non altro. Che differenza ci sarebbe altrimenti, da lui e gli altri? A meno che l'autonomia non l'abbia inventata lui — nessuno se ne era accorto — e che lui l'abbia... (rovinata: questo lo diciamo noi se è vero che egli ha patrocinato la soluzione passata al Senato in questi giorni!).

Che vuol dire attuare la disposizione dell'art. 116 della Costituzione? Vuol dire emanare una legge costituzionale che abbia per oggetto e contenuto lo Statuto speciale dal quale la regione speciale sarà retta.

Qual'è la prassi degli Statuti speciali? Primo: forma e contenuto dello Statuto vengono discussi democraticamente da tutti i partiti, da tutti gli studiosi, da ogni gruppo che abbia da dire qualche cosa; beninteso anche dalle minoranze linguistiche o etniche che siano!

Secondo: una commissione ad hoc prepara uno schema di statuto sulla base del lavoro precedente.

Terzo: il Parlamento delibera sul progetto presentato, a ragion veduta, dopo aver vagliato tutte le raccomandazioni, tutte le osservazioni di principio. Lo Statuto (Nadljevanje na 2. strani)

GORJANI

STRJELA NE UDARILA TU CJERKU

Preteklo nedejo, kar ne divjala huda snježna ura, te oku 9 ure ponoči trješčilo tu cjerku Sv. Helene an ne se užgala sakrestija. Škoda ne bá zlo velika, zak ne sekrestija pohorjela škuazej usá an so se pokuarile električne naprave an telefon tu usej vasi. Če se bó paršli pompjerji tu pravem času, bi lahnó salvali sekrestijo, a težjelé njese morlí priti ta na puoš sobét, zak' e se pompjerski kamjon muoru ustavití med potjo zavoj zametu. Pot so potem nardili naprej z nekím drugim kamjonom, ki so jim ga dali karabinjerji iz Humina. S pomočjo domačinou so pompjerji pruošem zjutru usé ugasnili, a od sekrestije so rešale škuazej koj mažerje.

Tu tjem zadnjem numerju našega žornalja smo pisali pod Tipajski kumun, kako to bi tjeo lrepo stati, če bi tu usaki večji vasi oré ložli suojo pompjersko stacion. Dostikrat to bi se tjeo zadušiti sobeto hónj, bal no blé pompjerske parprave an naučeni judje in pravem času na kraju honjá. Naj bi še tu Gorjani začeli pensati o tej reči, zak te usé zadibant zioniti zuone potém k' ne hiša pohorjela.

PODBONESEC

VELIK PADEC GOVEJE ŽIVINE
U LJETU 1953

Iz štetja živine, ki so ga nardili lansko ljeo decembra mjesca, je bluó ugotovljeno, de je u našem kamunu padlo številov goveje živine za 172 glau u primjerjaví z ljetom 1953. Računano je bluó decembra mjesca ljeta 1953 1614 glau, lansko ljeo pa samo 1442.

S tjem, de se je takuó znižalo število živine, je velika škoda za naše gospodarstvo, ker u naših krajih parnaša prú ži-

L'autonomia regionale speciale
e le minoranze linguistiche

(Nadaljevanje s 1. strani)

tuto che riceve forma costituzionale rappresentata, in ultima analisi, l'incontro di una volontà regionale — non democristiana o liberale o socialista o comunista, perché può bene ipotizzarsi una volontà regionale in qualche punto anche essenziale divergente dall'indirizzo del partito di maggioranza regionale, essendo altra la sfera degli interessi da considerare — con la volontà statale.

E' questo incontro che ha importanza sul piano costituzionale, poiché, una volta ammessi gli «interessi regionali», la volontà dello Stato si autolimita e per ciò stesso rinuncia a far valere la sua superiorità, dando ingresso giuridicamente valido ad una volontà regionale (che dev'essere non la volontà del Tessitori o del D'Arnonco, ma quella che risulterà obiettivamente essere la volontà della popolazione tutta, ivi compresi gli Sloveni del Friuli): questa volontà, però, non è un dato immutabile, come certi democratici di nuovo conio (tipo D'Arnonco o Tessitori, per fare dei nomi noti) vorrebbero farci intendere, ma è la risultante, volta per volta, di aspirazioni democraticamente espresse in ordine a precisi problemi (regionali, non provinciali; regionali e non politici di grande orientamento — Patto Atlantico o non Patto Atlantico; regionali e cioè discussi al livello della regione e non dal solo... «Gazzettino» di Venezia — non lo diciamo per dispregio! — sia pure confortato dal potente soccorso delle interviste Tessitori!).

Ora, tutti sanno che l'incontro non solo non c'è stato, ma, se si dovessero realizzare i sogni (noi ci ostiniamo a pensare che solo di sogni, e brutti per giunta, brutti per noi s'intende, si tratti) i sogni di un Tessitori quell'incontro non ci sarà.

La dimostrazione di questo asserto è quanto mai facile: i consiglieri provinciali elegeranno, secondo le recenti decisioni del Senato e che, però, la Camera non ha ancora confermato, un Consiglio regionale. Prima violazione dell'art. 48 della Costituzione. Quindi i consiglieri provinciali di Gorizia elegeranno un numero quasi pari di consiglieri regionali a quello di Udine. Seconda violazione dell'art. 48. E vi saranno estranei quelli di Pordenone. Terza violazione, questa volta solo politica, ma non meno grave in un regime democratico! Tutto ciò si farà in base ad una legge ordinaria, come se si trattasse di una regione qualsiasi e non della regione «speciale» Friuli - Venezia Giulia. Violazione sostanziale dell'art. 116 della Costituzione. Infine, il Consiglio regionale così costituito, dovrebbe deliberare uno Statuto, ma quale?

vinoreja največ soudu. Ne moremo zastopit kaj je temu uržuh, saj sena ne manka par nas, ker ga usako ljeo prodamo dosti. Morebit so dauki na živino preveč visoki, de strašijo ljudi redit živino. Če se bo ta padec živine ponavjau še par ljet, bo naš kamun ostu brez živine.

SV. LENART SLOVENOV
PROMETNA NESREČA

Pretekli tjeoan so muorli pejati u čedadski špitau Simac Nelo iz Ošnjega, ker jo je povozu nek motorist iz Špjetra. Par tej nesreči se je naša vaščanka zlo udarila u glavo an se bo muorala zdravit najmanj en mjesac. Vozač pa je dobitu le lažje poškodbe po nogáh.

GRMEK

SREČA U NESREČI

Dne 12. februarja je 18 ljetni Loščak Renato — po domače Martinku šú s svojimi vaščani spuščat darvá na Brjezo. Zgóšlo se je, de ku je mladenič parvezovau mah na nit, se je pošuknu z rokami po ledeni niti za kajšnih 30 metru. Ostú je obješan na niti, a za malo časa; upustile so ga moči, pustu je nit an padu med skalovje 30 metru globokó. Vaščani, ki so bili z njim an ki so videli tisti dramatični prizor so mislili, de je ubogi Renato ostú martu na mjestu. Njeso imjeli skoraj korajže, de bi šli sobit do njega.

Selé potem, kar so videli, de se je na tleh preobraču so zastopil, de je še žiu. Pobrali so ga an nesli u vas an potlé ga odpeljali u čedadski špitau. Na srečo puob ni dobitu hudih poškodb kot se je u začetku mislilo, an se je čez par dni varnu damú.

SLAVOPIK — 5. februarja se je poročila naša vaščanka 24 ljetna Marija Gus-Gajacova z Skubla Emiljem iz Subida. Mlademu paru želimo puno sreče an vesele u njihovem skupnem živenuju.

SEUCE' — Dne 29. ženarja se je poročila naša vaščanka 27 ljetna Elsa Pauletič z Morra Battistom iz Brescie. Mlademu paru želimo use narbuojše.

SV. PETER SLOVENOV

SMRTNA KOSA

Dne 22. februarja je umrla u starosti 70 ljet naša vaščanka Marija Koren por. Strazzolini, mati oštjerja »Al Giardinov. Možu, sinu an hčeri izrekamo naše sožalje.

NEME

Ramandol vas vabi na „šagro“
jaic, radiča in sladkega vina

Kdo ne pozna Ramandola, čé ne drugače vsaj iz zemljevidu ali iz pripovedovanja ljubiteljev narave? Ta priljubljena vasica Beneške Slovenije leži kakih trideset ure hoda vzhodno od Cente (Tarceto) na pobočju vinorodnih gričev. Semkaj zahajajo že od nekaj izletniki zelo radi, pomladi, ker tu brsti prej kot kjerkoli drugje prvo pomladansko cvetje, v poletnem času je tu prijetna senca, v jeseni in pozimi se pa pokuša sladko ramandolsko vino. Pa še nekaj interesantnega je v Ramandolu: cerkvice iz XV. stoletja, ki je postala narodni spomenik. Zaradi tega prihajajo semkaj tudi iz oddaljenih krajev razni umetniki in zgodovinarji. Oltar je iz leta 1512, na njem je kip Matere božje z Jezusom, Janez Krstnik, sv. Rok, sv. Sebastijan, sv. Elizabeta in sv. Brigida. Ta cerkvice je zgodovinsko važna zato, ker njena arhi-

tektura in njene freske ne ožražajo italijanske ali furlanske umetnosti tiste dobe, ampak so odraz sloga, ki je bil v običaju u tisti dobi na Koroškem in po Sloveniji.

Kakor smo prej povedali, prihaja v Ramandol največ ljudi na pomlad. Ramandolčani niso zaspani, znajo lepo organizirati »šagro« in privabiti ljudi med se. Tudi letos bo drugo nedeljo v marcu »šagra« sv. Sebastjana in bo ob tej priliki zelo prijetno. Pripravili bodo jajca, pomladanski radič, sode polne sladkega ramandolskega vina in zavrteli se bodo ob poskočnih zvokih harmonike. Vsi ljubitelji vesele družbe in proste narave so vabljeni na to tradicionalno »šagro«. Torej kar brž se pripravite in 13. marca pridite v Ramandol, kjer se boste lahko otresli vsakdanjih skrbi, si nabrali pomladnega cvetja in dobre volje.

KMETJE, KI SO BILI PREMJNI
ker so postrojil al nardil nov hljeu ali gnojišče

Tud ljetos je Inšpektorat za kmetijstvo (Ispettorato dell'Agricoltura) dau premje tistim kmetom, ki so u preteklem ljetu postrojil al na novo nardil hljeu ali gnojišča. Tega natečaja (konkurs) se je udeležilo 201 kmetou naše provincije an od tjeih jih je 56 iz Beneške Slovenije. Usota premjeu za use konkorente je bila 7.200.000 lir an od tega je bilo danih našim kmetom 1.125.000 lir.

Podajamo seznam kmetou iz Beneške Slovenije, ki so bili premjani an kulko premja so jim dali:

GORJANI

Menis Ivan pok. Jakoba iz Sv. Helene, 40.000 lir; Ermacora Rino pok. Ivana iz 10.000 lir.

BRDO

Lovo Viljem pok. Antona iz Zavrha 80.000 lir; Kramar Santo pok. Antona iz Podbrda 50.000 lir; Molaro Izolina pok. Alojza iz Tera 50.000 lir; Pec Jožef pok. Leonarda iz Njivice 40.000 lir.

TIPANA

Sedola Gino sin Cezarja iz Platišč 80.000 lir; Zussino Ermenegildo pok. Ivana iz Brezej 80.000 lir; Bera Virgilij pok. Matije iz Tipane 60.000 lir; Filipič Jožef pok. Jožefa iz Prosnida 40.000 lir; Bera Angel pok. Valentina 40.000 lir; Sabotič Lio pok. Alojza iz Tipane 40.000 lir; Tomažin Evgen pok. Ivana iz Brezej 15.000 lir.

NEME

Piccogna Anton pok. Jožefa iz Gorenje

Črneje 60.000 lir; Kapitan Jakob pok. Antona iz Gorenje Črneje 40.000 lir; Dri Gino pok. Jožefa iz Romandola 40.000 lir; Tubetti Anton pok. Ivana iz Val 30.000 lir; Vizutti Valentin pok. Dominika iz Gorenje Črneje 30.000 lir; Bressani Ivan sin Antona iz Val 30.000; Skubla Marija por. Sturma iz Torlana 10.000 lir; Vizutti Ermakora pok. Petra iz Torlana 10.000 lir; Komel Peter pok. Filipa iz Val 10.000 lir; Komel Jožef pok. Valentina iz Val 10.000 lir.

AHTEN

Komel Jožef sin Leona iz Rekluža 30.000 lir; Leonarduzzi Arbeno pok. Petra iz Partištanja 40.000 lir.

FOJDA

Lorenzini Marija hči Petra iz Cenebole 40.000 lir; Kont Peter pok. Ivana iz Cenebole 40.000 lir; Succo Matilda pok. Emilia iz Cenebole 40.000 lir; Bassi Elio sin Angela iz Gradišča 40.000 lir; Cernejac Aleksander sin Evgena iz Podvrat 10.000 lir.

PODBONESEC

Birtič Viktor sin Angela iz Gorenjega Ronca 80.000 lir; Costaperaria Anton pok. Antona iz Spinjona 15.000 lir.

SOVODNJE

Jelina Antonija pok. Ivana iz Mašer 15.000 lir.

SV. PETER SLOVENOV

Cernoja Guido pok. Jakoba iz Koste 60.000 lir; Birtič Faustín iz Mečane 60.000 lir; Pinatto Battisti pok. Jožefa iz Dole-

REZIJA
S seje občinskega sveta

Na zadnjem zasedanju občinske seje se je obravnavalo največ o javnih delih, ki se bodo izvršila v tekočem letu. Za javna dela so namenili potrošiti 56 milijonov lir. Ti stroški bodo kriti delno od posojil, delno pa od izkupička sečenj občinskih gozdov.

Odrbili so načrt za uporabo fondov, ki jih je dala na razpolago uprava za gradnjo ljudskih hiš, ki znaša 1.215.000 lir. Bili so potrjeni načrti in pooblaščno izvajanje sledečih del: popravilo in razširitev vodovoda v Osojanih lir 1.300.000; ograje šolskih poslopj v Koritah lir 497.000, v Njivi lir 556.000, v Liščecah lir 348.793; popravilo občinskega sedeža lir 500.000, ureditev stavbe bivše Sole v Ravenci lir 4.000.000; ureditev trga in ceste v Ravenci lir 4.000.000.

Na občinski seji so potrdili, da je Treu Andrej imenovan za občinskega tehnika. Za preglednike računov za leto 1954 so bili imenovani tile občinski svetniki: Copetti, Madotto in Pugnetti. Za člane komisije prve instance za prizive proti občinskim davkom za leto 1955-56 so bili imenovani: Chinese Alojz pok. Alojzija, Chinese Alojz pok. Ivana, Pjelic Marčel, Giusti Odorik, Di Biasio Isidor, Tosoni Felicitt, Miceli Regina, Pugnetti Marija, Tosoni Anton in Chinese Ivan pok. Gašperja. Za člane trgovinske komisije za leta 1955-56-57 so bili imenovani Pugnetti Alojz kot županov odposlanec, dr. Farina in Di Biasio Isidor. Za zastopnike Zveze trgovcev so bili predlagani Maroncelli Lazzaro in Copetti Rihard. Za člane upravnega sveta za šolski patronat pa sta bila določena Paletti Ivan in dr. Butolo Alojz.

SREDNJE

Orožje so ušafali

Pred nekaj dnevi so financarji ušafali u Gnidovci med listjem skrito mitro znamke »Breda«. Ker je bilo orožje u dobrem stanju, so karabinerji mišljenja, de ga je kajšen tam skriu an de ni dougo časa, de je tam, ker ni nič zarjevono. Zavoj tega karabinerji hodijo okuole an polzvedujejo za odkriti kriuca.

U naših krajih se dostikrat ušafa skrito orožje an se ne vje čigavo je. Zavoj tega bi bilo preu, de bi oblasti izsledile tiste, ki imajo orožje an kar so ga navelečani, ga kar varžejo proč, ali skrijejo. Tuó je sevedje zlo nagobarno za otroke, ker teli pobjerajo rade voje tajšne reči, ki so jim prepovjedane an zavoj tega pride do nesreč. Potrebno bi bilo, de bi oblasti pregledale usó našo okuolico an de bi uprašale tudi tiste ljudi, ki so nosili orožje pred ljeti, kam so ga oddali.

TIPANA

ROKO E SE USJEKU

Kar e sjeku daruá u hosti e se močno urjezu s sekjero u čampno roko Saltarini Sergio, star 24 ljet iz Debeleža. O čé mjeti 'dan mjesac ščepanja. Znanci no mu augurajo, k' o prece oščepj.

njega Barnasa 40.000 lir; Koredič Anton pok. Antona iz Klenjá 30.000 lir.

GRMEK

Pauletič Vincenc pok. Antona iz Seucá 50.000 lir; Kanalac Alojz pok. Ivana iz Kanalca 15.000 lir; Trušnjak Jožef sin Jožefa iz Rukina 60.000 lir; Guš Franc pok. Jožefa iz Slapovika 60.000 lir.

SREDNJE

Hvalica Valentin pok. Ivana iz Gorenjega Tarbijá 40.000 lir; Hvalica Andrej sin Alojza iz Police 40.000 lir; Cernetič Anton pok. Stefana iz Cernetičev 30.000 lir; Hvalica Valentin pok. Ivana iz Gorenjega Tarbijá 30.000 lir; Stulin Anton pok. Ivana iz Gorenjega Tarbijá 15.000 lir; Durjavič Anton pok. Valentina iz Dolenjega Tarbijá 10.000 lir; Predan Mario pok. Antona iz Raunega 30.000 lir.

SV. LENART SLOVENOV

Majon Ciril pok. Antona iz Cernice 80.000 lir; Trušnjak Mihael pok. Petra iz Dolenjega 60.000 lir; Tomazetič Jožef sin Jožefa iz Robje 50.000 lir; Matelič Emil sin Antona iz Jagnjeda 40.000 lir; Primožič Ivan pok. Ermenegilda iz Poštaka 10.000 lir.

DREKA

Tomazetič Paulin pok. Antona iz Obenijega 30.000 lir; Zufferli Jožef pok. Matije iz Krasa 30.000 lir.

PRAPOTNO

Magnan Anton pok. Avgusta iz Kladréč Izole, 10.000 lir.

SLOVENSKA PISANA BESEDA

V Franciji se je že zdavnaj prečila revolucijska pesem v Napoleonovo evropsko osvajanje; genialni vojskovodja pa je zaključil svoje kraljevanje na prav majhnem otočku, kamor so ga poslali evropski monarhi, združeni v »Sveti zvezi«. To združenje vladarjev Rusije, Prusije, Avstrije, Anglije si ni zaman izbralo takšno ime. Njen glavni tajnik je bil avstrijski policijski minister Metternich. Osnovna naloga »Svete zveze« je bila za Vsako ceno zatreti revolucionarna gibanja v Evropi. V tem času je bila celo Ljubljana osrečena, da je lahko sprejela nazadnjaške vladarje in njih bleščeče spremstvo.

Ce bi lahko prisposodili fevdalni sistem z zmajem premnogih glav, ki je kačje trdoživne narave, bi lahko ugotovili, da so s »Sveto zvezo« zrasle zmagu nove in nove, že odsekane glave. Zverina je spuščala tokrat še bolj strupene sline preko vse Evrope. Bourbonški debelušasti kralj se je vrnil v Francijo, z njim po vsej Evropi raztepeni plemiči. V Španiji je kotila Zveza demokratično gibanje, v Italiji preganjala Karbonarje, v Rusiji obračunala z dekabristi. Na Evropo je pritisnilo moreče vzdušje preganjalcev najmanjše svobodne misli.

Evropski človek je bil razklan in nekaj podobnega bi lahko zapazili v novem duhovnem gibanju — v romantiki. Ime smo lahko zasledili že mnogo pred časom splošne javnosti. Izšlo je iz nasprotja med starimi in novimi pesniki in pisatelji. Stare bi poiskali med grškimi in rimskimi, s skupnim imenom antični pesniki. K novim bi lahko prišli vse tiste, ki so pisali po času, odkar so Evropo izpremešali novi narodi, ki so se preselili iz vzhodnih domovin.

Pesniki romantiki so zato zavračali stare (antične) vzglede, oblike njih pesništva, njih strogo natančnost in dognanost — klasičnost. Sami so se ozirali v srednji vek, v viteške vrline, v viteško pesništvo, ker pa je bilo to obdobje mračno, polno skrivnosti — je marsikaj tega drevzela tudi nova umetniška struja.

Vendar tudi ta smer ni bila brez novih pogledov, kajti vsekakor se je v nji izrazil nov odnos, ki ga je evropski človek že našel do narave. Iz vsega tega bi si lahko razlagali »nenavadno večno hrepenenje po nedosegljivem«, kar je bilo do neke mere pogojeno z razrvanostjo dobe.

Nadalje moramo opozoriti, da so se ljudje v tem času še posebej vračali v narodovo preteklost, v njegovo prvotno umetniško ustvarjalnost, v ljudsko pesništvo in pripovedništvo; vzporedno s tem pa se je vzgajal in ljudem naradni ponos.

To je bilo vsekakor nekaj novega in novo je lahko prinesla osebnost, ki jo je zaviralo staro; novo se je zato porajalo v uporu in tej osebnosti je zato bilo treba zagotoviti veljavo — od tu boj za veljavo pesniške osebnosti.

Poglavje je bogato in obširno. Le nekaj imen: Anglež Byron, ni bil začelnik, čeprav se je gibanje začelo v njegovi domovini; Goethe ni bil povsem romantik, veča pa za največjega nemškega pesnika in je preživel vso dobo; Hugo se je v Franciji razravel v voditelja romantikov, povzročil je pravi škandal z uprizoritvijo

svoje drame; Puškin je s svojo nemirnostjo izval monarhične ruske vrhove; Prešeren pa je bil preklet od vladajoče birokracije kot »freigeist«.

Naštel bi sicer lahko popolnoma drugo zvrst skrajno nazadnjaško usmerjenih romantikov — toda velikani književnosti so bili taki, kakor smo jih označili.

Metternichov režim se je opiral na fevdalce in na svojo birokracijo. Na naši vasi so se že ločili veliki, srednji in mali kmetje — podložniki; ti zadnji so zahtevali že zemljiško odvezo brez odkupnine. Del našega meščanstva je bil nasproten tujcem in tak je bil trgovec Andrej Smole, Prešernov prijatelj. Le redki naši izobraženci so bili nasprotni nemški birokraciji. Del meščanov, podložni kmetje in redki izobraženci so se znašli v skupni fronti. Deželica je bila, če bi jo primerjali z Evropo, z upoštevanjem industrije in gospodarstva, še posebej zaostala. Izraz tega stanja je bila meščanska večina. Ni slučaj, če se je povezovala torej z avstrijskimi fevdalci in birokracijo.

V tem ozračju se je razvila slovenska romantika, najprej le v znanstveno smer. Njen osrednji delavec *Jernej Kopitar* je pripravil Slovincem prvo znanstveno pisano slovnico. Ob njem bi navedli le še Matevža Ravnikarja, pravega purista (natančnega izbiralca slovenske besede).

Prv tako v tem času smo s »Srečo v nesrečju« *Janeza Ciglerja* dobili tudi prvo slovensko povest, ki jo je pohvalil kasneje celo strogi Levstik.

Sele mlajši rod, krog Čbeličarjev, z jezikoslovcem Čopom, je izluščil iz svoje srede največjega pesnika-genija slovenstva *Franceta Prešerna*.

Pesnik balad, romanc, elegij, sršenov, sonetov, venca, gazel in pesnitve Krsta pri Savici je bil rojen v Vrbi blizu Bleda. Ta kmečki sin je dosegel z gmotno pomočjo svojih stricev in predvsem z lastno močjo visokošolsko, posvetno izobrazbo.

Prešeren si je na Dunaju razširil obzorje, ko se je vrnil v dolgo vas — Ljubljano, je bil neprijetno prizadet od neugodnih razmer, kajti bile so pravo nasprotje sredine, ki bi lahko vzpodbujala mladega svobodnomiselnega človeka.

Pesnik se je kot svobodoljubljen slovenski izobraženec težko uveljavljal celo na področju svojega poklica. Sele tik pred smrtjo je dosegel imenovanje za odvetnika v Kranju.

Se bolj boleče je poglavje, ki bi osvetlilo njegovo osebnost življenje. Med slovenskim izobraženem kmečkem poreklu in ljubljansko meščanko je zijal prepad razrednih predsodkov in zato ga deklica, ki si jo je zaželel, ni uslišalo.

Položaj pesnika je bil enak stiskam njegovega naroda in zato se je zilla Prešernova ljubezenska pesem z domovinsko. Slovenci smo z njo doživeli veliko žalostinko takratne dobe, tako nadarjeno, evropsko izobraženo, da zveni in odmeva v nas še danes.

In če se le za trenutek ustavimo ob Magistralu, petnajstem in zaključnem sonetu njegovega venca, lahko občudujemo mojstra, ki je zmogel iz takrat še nerodne, nerazvite domače besede — ustvariti umetnino. Prepletel je s tanko, zlato nitko svojih čustev in zvezal vseh petnajst pesmi tako, da je vsak začeten stih vtakan tudi v zadnjo pesem, vsak končni pa v začetek naslednjega soneta.

(Se nadaljuje)

Kakuò se djela žvepleno - japneno brozgo

Za parpravo žvepleno-japnene brozge morate imjeti: žvepleni cvet ali zmijeto žveplo an neugasnjeno japno, ki muora biti čisto (brez kamenčku) an ne preveč staro. Nuca se lahko tudi ugasnjeno japno, a muora bit mastno an ne preveč staro. Žvepleno-japneno brozgo se kuha u željeznem kotlu, ne pa u bakrenem (ramovim) ali aluminijastem, kjer tuo žvepleno-japnena brozga razjeda. Imjet muorate tudi 1 do 1,5 m dougo kuhaunice. Za parpravit brozgo se nuca: 24 kg žvepla, 12 kg neugasnjene japna an 100 litru vode. Namjesto neugasnjene japna lahko uzamete dvje an pou do trikrat večjo kuantiteto ugasnjene japna (30 do 36 kg). Kuhajte na tole vižo: u kotlu ulijte najparvo eno petino do ene tretjine kuantiteto vode (20 do 30 litru), dodajte še kuantiteto japna, ki smo prej povedali. Kar se japno ugasne, dodajte počasi žveplo an nimar mješajte, de razvijete use grudice (barhajóne), de ušafate znyes ku močnik. Potlé dodajte še ostalo kuantiteto vode do 100 litru an senjajte na kotlu, do kjé pride tekočina (likuid). Potlé kuhajte an nimar mješajte, de se ne bi žveplo an japno parjelo na dnu kotla. Kuhajte 50 do 80 minut, ki muorate računat začetek že takrat, ku je začelo vreti. Kar kuhate voda izhlapeva (evaporá), zatuò jo muorate dodajati počasi, de se vrenje ne ustavi, a tarkaj, de bo nazadnje 100 litru likuida (do senja, ki ste ga nardili). Likuid postane par

koncu kuhanja temno ardeé an čist. Kar je brozga kuhana, jo ohladite an pustite, de pade usedlina na dno. Potlé pa previdno odlijte. Gostota tajšne brozge je okuol 24 stopinj (gradu) Baumeja. Tuò je takuóimenovana koncentrirana žvepleno-japnena brozga, ki se jo tajšno ne nuca za škropljenje, kjer je premočna. Za škropljenje jo je trjeba razredčiti an tuò zavese od tega kadá se škropi. Za zimsko škropljenje se uzame na 1 liter bro-

zge za 4 litre vode. Brozga pa buojš djeluje, če se ji dodá na 100 litru razredčene brozge 1 kg ušenične moke, ki se jo parpravi na tole vižo: 1 kg presejane ušenične moke pomješajte u malo hladne vode an potlé tuò ulijte u 5 litru vode an kuhate 20 minut an nimar mješate. Kar se ohladi, dodajte malo parpravljene žvepleno-japnene brozge za razredčenje an šelá tadá ulijte med stalnim mješanjem u posodo z brozgo.

Žvepleno-japneno brozgo lahko pomješate z bordoško brozgo, kar pa u venčpart premjeru njé potrebno, kjer že sama žvepleno-japnena brozga nadomesti bordoško.

Živo težo živine ugotovimo z mjerjenjem

Skarben gospodar računa nimar kulko ima dohodku an strošku (entrate an uscite). Dobar gospodar pa ne računa samo z denarnim valorjem, ampá tudi kulko je pardobiu par živini. Kar pa prodaja živino ima velike skarbi; boji se, de ga ne bi ogajufali mešetarji. Zavoj tega nimar prašuje kajšne so cene (kup). Narbuž težkuò par kupovanju al prodaji je za gospodarja, de ne vjé, kulko živau vaga. Nekatjeri kmetje zvagajo vole al krave, prej ku jih prodajo, de njeso potlé ogajufani od mešetarjeu. Usak kmet pa tega ne more, kjer so javne vage (pesa publica) samo u venčih krajih.

Povjemo pa vam, de se živo težo živine lahko žvjé brez vaganja, s samim mjerjenjem, z mjerjenjem čez prsa.

Živau, za katjero četé vjedit težo, postavite na ravan prastór. Z metrom, ki ga

nucajo žnidarji, zmjerite živau gilh za sprednjimi nogami okuol prsi. S pomočjo te prsne mjere lahko izračunate približno težo živali. Če njemate par rokáh žnidarskega metra, lahko nuocate špago, ki jo potlé premjerete zraunano z navadnim metrom.

Težo se računa na podlagi prsne mjere takuò, de to mjero u centimetrih pomnožite (multiplikate) med sabo, ušafani zmnožek (risultato) pa še enkrat s prsno mjero. Ušafani zmnožek pa pomnožite par teletih še z numerjem 95, par junčih an telih z 90, par bakih z 80, par kravah z 80—85 an par volih s 75—80, glede na to, kakuò so rejeni. U zmnožku povjedó parvi tri numerji od leve na desno težu u kilogramih. Sevjede takuò zračunana živa teža njé prú natančna, a se lahko računá par kupčiji po njej. Računanje pa njé potrebno, če imate par rokáh preglednico (tabelo) s podatki, ki so zračunani že unaprej. Trjeba je samo premjerit živau čez prsi, potlé pa pogledat, kulko kilogramu žive teže je zračunano za tisto mjero.

Prsna mjera		Prsna mjera	
u cm	živa teža kg	u cm	živa teža kg
75	40	160	350
80	50	165	375
85	60	170	400
90	70	175	430
95	82	180	470
100	95	185	510
105	110	190	550
110	125	195	600
115	140	200	650
120	160	205	700
125	180	210	750
130	200	215	800
135	225	220	850
140	250	225	910
145	275	230	975
150	300	235	1050
155	325		

Par ugotavljanju žive teže živali z mjerjenjem pa je trjeba nimar gledati, al je rejena, srjednje rejena, al shuššana. Kaduòr ima parluóžnost, se lahko potlé z vaganjem na javni vagi prepriča kajšna je razlika (diferenca) med ušafano težo z mjerjenjem an tisto z vaganjem.

Če prašič žre blato an ljes

Če prašič žre blato an ljes je tuò znak (senjo), de mu manjka u fuotru mineralnih soli an zatuò jih muorate dat posebej. Kupite klajnega japna an kostne moke an pomješajte med fuotar. Dobro je tud ribje olje, katjerega dajte usak dan po eno žlico. Zlo dobar je tud zdrobljen zidni omet (u katjerem je japno), katjeremu dodajte še dvje pesti stoučenege ljesnega uóglja. Use kupe dajte u kot u svinjak, de bo prašič lahko lizu.

Pruot nalezljivim boleznim

Zvjedali smo ljepo novico: governo je nakazu našemu komunu 80.000 lir za profilakso pruoat nalezljivim boleznim (malaria contagiose), posebno pruoat poliomele (paralisi infantile). Jušto te, k' so se nahodali še za naš kumun, k' to se preokupá za naše zdravje, posebno otuók, k' so radi poduarženi nalezljivim boleznim.

Dróbne zanimivosti

Kadar pada snjeh, pride na zemljo okuol 150 raznovrstnih snežink. Platina je 21 krat, zlato 19 krat, srebró 10 krat, željezo pa 7 krat buj težko ku

ednaka kuantiteta vode.

Na svetu pojedó ljudje ljetno več kot 500 taužent ton rib, kar bi tjelo rejči 2 milijon an pou debelih krau.

Vrvi so dosti buj močne, če jih namakate tri dni u raztopini galuna (allume). En kg stoučeni orjehu ima u sebi tarkaj beljakovin (albumine), kakor en kg govejege mesa.

Kamela uzdarži pozimi do 25, poljeti do 6 dni brez vode.

Avstralija ima več kot 100 milijonu ovac.

Na Groenlandiji zraste krompir komaj takuò debú kakor so golobje jajca.

Ljudski pregovori

Če februarja mačka na soncu leži, u marcu spet rada na peč parbeži.

Farvikrat, ki garmi u ljete, naj mož plune u takuín, žena pa u borseto, de ne parmankajo souđi.

Če je februarja lepuó, bo cjelo ljeto garduó.

Valentin ima ključe od korenin.

FRANCE BEVK: Grivarjevi otroci

Med vsemi se je že najbolje godilo Blažetu. Ta ni tako živo kot Tinče in Mretka občutil izgube matere in očeta. Bil je še premajhen, da bi vse razumel. Kadar mu ni bilo kaj prav, se je razjokal, a že se je spet zasmejal. In je bilo vse pozabljeno.

Da je imel le Tono! Ta mu je bila vse. Ko je sedel v njenem košu, se mu je zdelo, da plava v devetih nebesih. Spóčetka se je bal, da bo padel, a se je kmalu privadil. Tako lepo ga je ujkalo in zibalo! Ob stezi, po kateri sta hodila, pa so se mu odpirali čisto novi krají.

V Črni breg sta prispela še pred večerom. Tona se je ves čas bala, da Jakob ne najde doma. Stal je pred kočó. Nakladal je velik koš oglja, da ga naslednji dan odnese naprodaj po vaseh.

Ko je zagledal sestro in Blažeta, se je začudil in razveselil.

»Hej!« je vzkliknil. »Raca na vodi! Koga vidim? Ali sta me prišla obiskat? Prav, prav!«

»Ne samo obiskat,« je rekla Tona. Jakob je šele tedaj opazil njen resni obraz. In culo, ki jo je držala v roki. Tudi v dnu koša je bila obleka.

»Kaj se je zgodilo?« je vprašal. Blažeta je vzel iz koša in ga postavil na tla. Tona je odložila breme.

»Jernej je umrl,« je povedala. »Danes smo ga pokopali.«

»Nihče mi tega ni povedal, sicer bi bil prišel k pogrebu,« je dejal oglar. »A kako, da prihajaš z vsem?«

»Čakaj, da ti povem!« je rekla Tona. Povedala mu je, kako se je zgodilo, od začetka do konca.

Blaže se je medtem ves začuden ogledoval okoli sebe. Kar mu je neslo oko, sama drevesa, in velike skale. Ako je pogledal kvišku, skoraj ni videl neba. Skozí

goste veje je padalo le malo sončnih žarkov. Oglarjeva kočja je stala v rupi med dvema bregovoma. Bila je lesena in zelo majhna. Poleg nje je bila koliba, v kateri je hranil oglje. V bližini je pel studenček.

Dečku je bilo vse novo, a obenem divje, grozo vzbujajoče. Ako bi bil sam, bi zajokal od strahu.

Tona je nehala pripovedovati. Jakob se je ozrl po Blažetu.

»Gledaš, kaj?« mu je rekel in ga pobral s tal. »Tu je drugače kot pri vas. Pojdimo v kočó, saj bo kmalu noč. Tona, ti pa skuhaj večerjo.«

Kočja je imela en sam prostor. Ta je bil kuhinja, veža in izba obenem. Peč ni bilo, v kotu je stalo ognjišče. A v drugem kotu velika skrinja, v tretjem miza s klopmi. In še postelja. Druga ni bilo v kočí.

Tona je zakurila in v loncu pristavila vode. Bila je zelo tiha. Stožilo se ji je po Tinčetu in po Mretki. Jakob pa je Bla-

žeta posedel na kolena. Pel mu je in ga ujkal, da bi ga razvedril. Tudi on je postal molčeč, spomnil se je doma.

»Hej, na nekaj sem pozabil,« je stric nenadoma vzkliknil in stopil k steni. »Nekaj sem ti naredil. Glej!«

Z žebija je snel nekaj lesenega. Nekaj, česar Blaže še nikoli ni videl. Bila je hrestalica. Takšna, kakršne rabijo na veliki petek namesto zvonov. Le da je bila ta prav majhna. Take si pastirji izrezljavajo na paši... Stric Jakob jo je zavrtel v rokah, naredila je: krrr... krrr...

Blaže jo je gledal kot čudo.

»Na!«

»Ali je moja?«

»Tvoja. Zate sem jo izrezljal. Le vzemi!«

Blaže kar ni mogel verjeti. S tresočimi se ročicami je vzel hrestalico. Poskusil jo je zavrteti, da je naredilo krrr... In se je zasmejal. Vsakokrat, kadar je hrestalica naredila: krrr... se je zasmejal. Medtem se je vedno bolj gostil mrak in slihl v kočó. Nastala je noč. Od plamenov na ognjišču se je svetilo po stenah. Jakob je prižgal brlečko in jo postavil na mizo. Zunaj je bilo vse tiho. Le kdaj pa kdaj je rahlo zašumelo v drevju.

za naše mlade bralce

FRANCE BEVK:

Hudajuzna

To menda že veste, da je suha južina droben pajek z zelo dolgimi nogami. Pri nas mu pravijo tudi pajek matija — ne vem, zakaj. Hudajuzna pa ni pajek, temveč vas v najbližji sosesčini mojega rojstnega kraja. Leži v Baški grapi, tam, kjer sta Sleme in Obloška gora druga drugi stožili na prste. V dnu doine je komaj prostora za Bačo in za cesto poleg nje. Hiše, ki stojijo v dolgi vstvi, pa so potisnjene v breg. Če so hoteli v drugem bregu zgraditi železnico, so morali izvrtati luknjo v hrib.

Hudajuzinarje smo včasih zmerjali z

navkreber zdaj niz brdo, kakor se je izogibal velikim čerem. Toda še tako slaba pot ni zadržala Turkov, ki so bili takrat v deželi.

Vaščani so pravkar pospravili zelje, ko se je raznesel glas, da prihajajo hudi Turki. Milo so pogledali na peč, kjer so jih čakali žganci. Niso jih utegnili jesti. In nikomur ni prišlo na misel, da bi jih vzel s seboj. Izgnali so živino iz hlevov, popadli otroke pa v strmino nad vasjo, kar so jih nesle pete.

Zadnji čas — zakaj v grapi so se že pokazali rdeči turbani in se zabitskale

Zajec in zemlja

Crnska basen.

Nekoč je zajec rekel zemlji: »Ali se ti nikdar ne premakneš? Ali si vedno na istem mestu?«

»Motiš se,« je rekla zemlja, »jaz se gibljem več kakor ti.«

»Bomo videli,« je odgovoril zajec in se spustil v tek. Dolgo časa je tekel in tekel in naposled se je ustavil. Bil je prepričan, da je zmagal; tedaj je opazil, da je zemlja še vedno pod njegovimi nogami.

Spet je začel teči in je tekel, dokler se ni izčrpal in umrl.

Za kratek čas

Marico, ki je bila parvikrat u šuoli, uprašala mami: »No, Marica, kako je bilo u šuoli, al ti se kaj dopade?«

»Pru nič, ker smo dvakrat molli an nobedankrat jedli.«

Mihove te parve suze

(U nediškem narečju)

Ne puomnem vič al' je biu gor z Dreke al gor s Kravarja Miha Maglin, s katjerim sma bila velika parjatelja u kasarni Alpinou u Čedadu, u času te parve ojské, ljeta 1915. Vjem pa, de takuó bardkegá, poštenega an pametnega puóba, ku k' je biu on, ga njesam najdu par sudadih.

U kasarni nas je bilo puno Slovjenju, smo se imjeli radí an kadar smo guóřili med sabo, se nam je zdjelo, de smo ku ta domá. Miha an jest pa, sma se imjela rada ku brata, zmjeram sma bil kupe.

Oficijali so bli brunni an so nas imjeli še buj rad ku Lahe. Je biu med njimi pa tudi adán tenente Slovjenj iz naših krajev, ki je biu takuó preuzetan zastran tistih dvjeh srebarnih traku gor na kapi, de ga je bilo špot bit Slovjenj an njé nikul spreguóřu še 'dné besjede po slovjenško z nami an če njé muoru, nam njé paršu blizu. Kadar je muoru bit med nami zavoj službe, je daržú gor uha an se je napenju, ku de b' biu kajšan general; kadar pa je biu med drugimí oficijali, je stau ponižno ku an čjuk, nimar u strahu, de mu ne porečejo »šklafe«.

Za bit buj brdak an za buj pokrit njezá slovjenstvo, je biu z nami močnuó ostar an narbuj je biu veséu, kadar je

moğu dat kajšno »punicjona« kajšnemu Slovjenju.

Zastran tegá, de se je takuó daržú an de ga je bilo špot bit kar je biu, je biu ostuden Slovjenjom an Lahom; mi smo mu pravli »pavona« al pa »smrkovaca«, Lahí pa »kel pantalon di šklafe«. Mene an Miha nas je garduó gledu na posebno vižo, zatuó kjer se njesma tresla od strahu pred njim an sma mu se posmjehala odzad. Kjer njekšan dan njesma zadost hitro skočila na nogé za mu narest' »saluto«, te smrkovaca nama je biu dau usakemu po pet dni »konsenju«, an takuó, zavoyo njegá preuzetnosti, sma muorla ostat' zaparta u kosarni pet dni. Sevjede sma zmolila marsikajšan »očená« pruoť njemu, kadar nas njé čú, an če b' ga bila imjela u kajšnem patoku gor za Taurjano b' ga bla pošteno ocabala.

U tistih petih dneš »punicjona« sma si z Mihom tarkaj povjedala, de bi jih bluó za dvje velike bukve.

Narbuj s sarcan sem se muoru posmijat', kadar mi je Miha pravu, de kadá so se mu parvikrat u življenju ulile suze.

»Moje dni,« je pravu Miha, »se njesem razjoku; nobedan njé nikul vidu suze u muojih očeh. Še kadar mi je mama nategovala uha al pa očá mi jih basu gor po r... njesem teu dat' gušta deb' me vidli jokat'. Kadar je začela uoská an sem jim dajú rokó za slovuó, sta tjela muoj očá an moja mati cagat od žalosti an sta jokala na glas, de so jih čuli po usli vsi. Še buj močnuó je tulila moja jubca, ki sam jo imeu poročit o puste. Se vje, de se mi je tajilo sarcé od žalosti, pa usednú sem zadaržú suze. Kadar pa sem stopnuťjé na vrata od hljeva za pogledat se enkrat našo »Liskoo«, me je tala takuó mlo pogledala an je takuó mlo zabukala za slovuó, de se mi je takuó usmllila, de so se mi ulile suze, an buj se jih obrisavu, buj so mi tekla.«

»Al njé čudno tuó,« je šu naprej Miha, »de kar njesta moglá ne očá ne mati, kar njé moglá jubca, tuó je dosegla naša »Liska«. Nespametna krava mi je ta parva zderla suze! Zarjes de, Buoh mi da gnado se povarnit' danú po uojski, me bo špot priti pred muoje vasnike, tarkaj buj ki, kadar sem se razjoku, je bilo puno čeč' tam na puot, pred katjerimi sem se hualu, de ne znam jokat.«

Poslali so nas na fronto, Miha je biu preložen u drug bataljon an se njesma vidla vič. Šelé po uojski sem zvjedu, de vasniki njeso mogli oponašati Mihú »kravjih suze«, kjer, seruóta, je padu gor na Trentinskem frontu. Perinac

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmir

Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

Dovoljenje videnskega sodišča št. 47

Autorizzaz. del Tribunale di Udine N. 47.

žabarji. Tudi pesem smo zložili o njih, a je taka, da je raje ne bom ponavljal. Zmerjali pa smo jih le takrat, kadar nas niso slišali. Imeli so dva mlina, dve krčmi in dve prodajalni, pri nas pa nič. Prevečkrat smo morali k njim v dolino in bi nam bila lahko huda predla, če bi se bili razjezili.

Vpraša me kak znanec, odkod ima Hudajuzna to čudno ime. Rad mu povem in obrazložim, kakor vem in znam. Drugi me vpraša isto in tudi njemu vljudno povem. Vpraša me tretji... Veste kaj, ne bom tega razlagal vsakemu posebej. Napišem enkrat za vselej. Če me še kdo vpraša, mu porečem: pojdi in preberi.

Pri nas je že od nekdanjega takava, da opoldne jemo največkrat kisto zelje in žgance. Vsako posebej, najprej kisto zelje, a nato žgance. Temu pravimo južina, ne kosilo in ne obed.

Porečete: kaj pa ima to opraviti s čudnim imenom vasi? Ne bodite nečukani, zdaj pride! To je bil samo kratek uvod.

Bilo je nekoč v davnih časih, ko so vaščani pravkar sedli k južini. Ne da bi bili slutili kaj hudega, so mirno zajemali kisto zelje. Žganci pa so čakali na peč. Da povem mimogrede: takrat po Baški grapi še ni bilo ceste kot dandanes. Od Mosta do Podbrda je peljal kolovoz, zdaj

krive sablje. Turki so se razkropili po hišah in jih dolgo ni bilo na spregled. Jedli so žgance in hvalili vaščane, ki so jim pripravili tako dobro kosilo. Bili so tako dobre volje, da jim še vasi niso zažgali, ko so stli odhajali naprej proti Podbrdu.

Lahko si mislite, kako je bilo vrtim vaščanom hudo za žgance. Strašno jih je pekilo, ko so se vrnili v vas in našli prazne skledje. Takoj so se zbrali na pomenek, kaj naj naredijo, da se jim v prihodnje kaj takega več ne primeri. In ker so bili med njimi tudi modri možje, so takoj pravo uganili. Sklenili so, da bodo odslej južinali najprej žgance, nato kisto zelje. Le naj še pridejo Turki, odših bodo z dolgim nosom, ker bodo našli samo kisal.

Povedal sem, kakor sem slišal od deda in babice, pa naj mi kdo verjame ali ne. Kar je res, je res: še za moje mladosti so pri njih najprej prišli žganci na mizo. Če se še danes držijo te navade, ne vem. Vas pa so posej imenovali po »hudi južini«, ki so jo doživeli.

Naj mi Hudajuzinarji ne zamerijo, če sem odkril deček njihove zgodovine. Če oni vedo kako zabavno o moji rojstni vasi Zakojci, naj jo kar povedo. Se bomo pa Zakojčani smejali.

Jedli so močnik. Blaže je zajemal z veliko leseno žlico. Hrestalce tudi med večerjo ni dal iz leve. Tona in Jakob sta govorila o rajnkem Jerneju.

Po večerji so še nekoliko posedeli. Tedaj se je razlegnil strašen krik. Blaže se je tako prestrašil, da se je kar stresnil. Tudi Tona je prestrašena pogledala v okno.

»Kaj pa je?« je vprašala.

»Počakajta!« je rekel Jakob. »Tiho bodita in pri miru!«

Odpri je okno. Potem je stopil v kot, kjer je pod poveznjenim lončkom hranil košček mesa. Položil ga je na okno in zopet sedel. Pogledal je Tono in Blažeta in del prst na usta.

»Pst!«
Bili so tiho vsi trije. Čakali so. Znova je zakričalo. To pot bliže kot prej. Potem je rahlo zašumelo, na okno je priletela velika ptica, ki je bila v glavo podobna mački. Pogledala je z velikimi, svetlimi očmi. Nato je s kljunom popadla košček mesa in tiho odletela.

Blaže je gledal, niti sopei ni. Tako velike in čudne ptice še svoj živ dan ni videl. Bil je začuden, nekotično ga je bilo tudi strah. Pogledal je Tono, nato Jako-

ba. Ko ptice ni bilo več, je zaploskal z ročicama.

»Vrana!« je zakričal. »Vrana! Vrana!« »Skovir je to, ne vrana,« je rekel stric. Iz gozda se je oglasil nov krik.

»Smrt kliče!« je rekla Tona.

»Ne bodi vražjeverna!« je dejal Jakob nejevoljno. »To je zelo pametna žival. Na pol se je udomačila. Vsak večer me pride obiskat.«

Blaže je s prstom kazal skozi okno in blebetal nekaj neumiljivega. Ptice ni mogel pozabiti. Slednjič je utihnil in zakinkal z glavo. Premagoval ga je spanec.

Tona mu je postlala. Hotela ga je položiti v posteljo.

»Ne tu!« je rekel. »Domov! Domov!«

»Zdaj si tu doma,« mu je prigovarjala Tona. »Le leži in zaspi!«

Blaže ni mogel razumeti. Tu doma? Branil se je na vse pretege, da bi legel v tujo posteljo. Še nikoli ni prenočeval v kak tuji koči. Je že prav, da sta s teto obiskala strica Jakoba, a zdaj hoče domov. Obšlo ga je neutolažljivo hrepeneje po Tinčetu, Mretki in po domači koči.

»Čakaj, Blaže, da ti povem!« mu je govorila Tona. »Nekoliko zaspiš, potem poj-

deva domov. Zdaj ne moreva, ker je noč.«

Prigovarjal mu je še Jakob, da sta ga utolažila. Slednjič so se mu od prevelike utrujenosti same od sebe zaprle veke. Zaspal je. V spanju je hrestalico privijal na prsi.

Tona je bila izmučena.

»Križ bo z njim,« je vzdihnila.

»Se bo že privadil,« je rekel Jakob.

Odšla sta pred kočo in sedla na klop. Bila je mehka pomladna noč. Skozi goste vrhove so se svetlikale le redke zvezde. V vejah je kdaj pa kdaj zašumelo. Ali pa je v dnu gozda hrestnilo ni zastokalo. Zdelo se je, da hodijo po njem nevidna bitja. Morda živali. Videti ni bilo ničesar, ker je bila trda tema.

Brat in sestra sta dolgo molčala. Bila sta zatopljena vsak v svoje misli.

»Tona,« se je slednjič oglasil Jakob.

»Mislim, da nisi prav storila.«

Tona je dvignila glavo.

»Ker sem vzela Blažeta?« je vprašala.

»Ne. Ker si šla od kočje.«

»Ali naj bi vse mirno požrla, kar mi rečejo?«

»Eh, človek mora marsikaj potrpeti. Bog varuj, ako bi se na vse oziral!«

MILE KLOPCIC:

POŠTEVANKA

(Po Maršaku)

V naši šoli ni lenuhov, len je le Tonač Lapuhov. Če sploh v šoli kdaj sedi, zlekne se in že zaspi. S potepini le se brati, tri dni kdo ve kod se klata, dan četrti zamudi, peti dan doma smrči, šesti dan pouk ovira, sedmi dan krompir izbira, osmi dan se nekam skrije, dan deveti žogo bije, dan deseti gre k zdravniku. Potlej se je spet potikal

in prespal dvanajsti dan, a potem šestnajsti dan bil iz šole je izgnan.

Sklenila je roke, ustnice so ji trepetale v pridržanem joku.

9.

Ko je Tinče vstal, je bila njegova prva misel — beg. V spanju ni bil na to pozabil. Toda ob pogledu na Lovreta in na Lizo ga je obšla bojazen. Zdelo se mu je, da bereta še njegovo skrito misel, tako čudno sta ga gledala. Pri vsem tem pa ni pozabil na uro.

Pozajtrkom je še vedno visela na steni. Tekla je. Kdo jo je navil? Morda Lovre. Deček se je bal, da jo mož vzame s seboj, ko odide z doma. Prestano je pazil. Toda Lovre je odšel, a ura je ostala. Vsi so ga spremlili pred kočjo, tudi Mretka. Tinče je sam ostal v izbi.

Stopil je do stene in se postavil tik pred uro. Z utripajočim srcem jo je opazoval nekaj trenutkov. Previdno se je ozrl v vrata in v okno. Nikogar ni bilo, ki bi ga lahko videl. Dotaknil se je verižice, da je narahlo zarožljala. Umaknil je roko, kakor da se je spekel. A ga je znova zgrabila skušnjava. Popadel je uro tako naglo, da bi mu bila skoraj zletela na tla. Vtaknil jo je v hlačni žep.

(Se nadaljuje)